

Урок української літератури в 5 класі

«Проблематика казки В.Симоненка «Цар Плаксій та Лоскотон».Казкова історія та сучасне життя»

Підготувала
вчитель української мови
та літератури
Щупаковська І.В.

Мета. Навчальна: ознайомити учнів з цікавими фактами життєвої долі В. Симоненка; опрацювати зміст казки; навчити відрізняти віршовану мову від прозової.

Виховна: виховувати в школярів інтерес до творів В. Симоненка, тактовне ставлення один до одного.

Розвивальна: розвивати вміння учнів виразно, осмислено читати казку, визначати рими, ритм, строфи, висловлювати особисте ставлення до зображуваного; формувати світогляд.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Обладнання та ТЗН: підручник з укр. літератури для 5 кл.; портрет В. Симоненка; епіграф, хмаринка слів, звукозапис голосу В. Симоненка.

Випереджувальне завдання: учням під час прочитання казки вдома необхідно виписати незнайомі слова і дати їм пояснення.

<https://www.youtube.com/watch?v=BW7blYTv1zk>

**«Я – українець. Оце і вся моя автобіографія»
В. Симоненко**

Хід уроку

I. Організаційний момент

Доброго дня, діти! Рада бачити вас. Перевірте чи в усіх вас на столах є підручники, зошити, ручки, олівці. Чергові, скажіть, хто сьогодні відсутній.

Сл. «Самоналаштування»

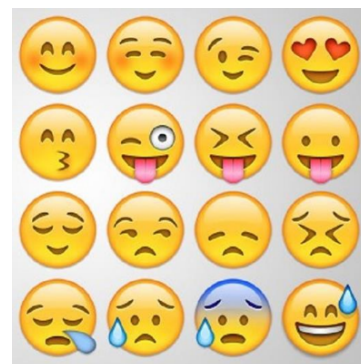
Давайте налаштуємося на плідну роботу. Покладіть руки на парту, закрийте очі та скажіть:

«Я зможу сьогодні добре працювати на уроці.

Я особистість творча.

Я бажаю всім однокласникам успіхів на сьогоднішньому уроці».

Сл. Пропоную свій теперішній настрій зобразити «смайликом» на полях зошита.

II. Актуалізація опорних знань

Сл. Метод «Снігова куля»

- ✓ Дайте визначення казці як жанру.
- ✓ Які є види казок за авторством?
- ✓ Чим відрізняються літературні казки від народних?
- ✓ Як розподіляються казки за тематикою?
- ✓ Із творчістю яких українських письменників-казкарів ви ознайомилися?

III. Мотивація навчальної діяльності.

Повідомлення теми, мети, завдань уроку

1. Робота з хмаринкою слів, створеною в сервері Tagul Word Clouds

Тему уроку допоможе розгадати хмаринка слів.
Подивіться уважно на неї. Які ж слова там містяться?
Які ви розумнички! Усе правильно сказали.

Сьогодні на уроці ми опрацюємо сторінки життєвої долі В. Симоненка.
Запишіть тему уроку

2. Таблиця Дони Огл «Знаю. Хочу дізнатися. Дізнався»

Пропоную аркуш паперу розділити на три колонки: 1. Знаю. 2. Хочу дізнатися. 3. Дізнався. Перші дві заповніть зараз, а до третьої звернемося в кінці уроку, що дасть змогу дізнатися чи виправдалися ваші сподівання

Під час уроку прошу конспектувати важливу інформацію

IV. Сприйняття й засвоєння учнями навчального матеріалу

1. Перегляд відео з голосом В. Симоненка

2. Слово вчителя

Василь Андрійович Симоненко народився 8 січня 1935 року в с. Біївці Лубенського району Полтавської області. Василева мати, Ганна Федорівна, змолоду була вродливою, мала чудовий голос, часто виступала на сільській сцені, мріяла стати вчителькою, але, у силу життєвих обставин, збутися цьому не судилося. Василь виростав напівсиротою при живому батькові. Невдовзі після його народження тато, Андрій Симоненко, самодіяльний актор, учитель і художник, зник і провідав сина тільки після війни. В. Симоненко згадував: «В мене була лиш мати. Та був ще сивий дід. Нікому не мовив «тату». І вірив, що так і слід». «Ну нехай би смикнув за вухо, Нехай погримав би раз чи два, – Все одно він би тата слухав І ловив би його слова», – писав поет. Порадником хлопчика був рідний дід Федір. Дідусь не ходив до школи, але самостійно навчився читати, любив книжки, часто розповідав онукові про історичне минуле нашого народу.

3. Робота з підручником

Детальніше з деякими фактами біографії вам допоможе ознайомитися стаття підручника «Я для тебе горів, український народ». Опрацюйте її.

4. Групова робота за допомогою методу критичного мислення «Ромашка Блума»

Орієнтовні відповіді. Шість пелюсток – шість типів питань:

1) Прості (назвати факти, пригадати певну інформацію): *Де народився письменник? Ким були його батьки? Де навчався В. Симоненко?*

2) Уточнюючі (метою цих питань є надання людині можливості зворотного зв'язку відносно того, що він тільки що сказав): *Чи правильно я зрозумів, Василя Андрійовича замість батька виховував дід? Чи правильно зрозумів відео, письменник недооцінював власний талант?*

3) Інтерпретаційні або пояснюючі (звичайно починаються зі слова «чому?»): *Чому навіть в негоду ходив за 9 км до школи? Чому любив землю, ненавидів смерть і боявся зраду друзів? Чому босим піднімався на гору до могили Т. Шевченка?*

4) Творчі (у питанні є частка «якщо б», елементи умовності, прогнозу): *Якщо б В. Симоненко прожив більше років, як склалося його життя?*

5) Оціночні (направлені на в'яснення критеріїв оцінки тих чи інших подій, фактів, явищ): *Як ви оцінюєте слова В. Симоненка: «Щось у мене було і від діда – Тараса, і від прадіда Сковороди»?*

6) Практичні (це питання направлені на встановлення зв'язку між теорією та практикою): *Що можна взяти за приклад для наслідування в життєписі В. Симоненка?*

Учні задають один одному запитання

5. Історія написання казки «Цар Плаксі́й та Лоскотон»

За життя поета вийшла друком лише одна його збірка – «Тиша і грім» (1962). Непростий шлях долали його наступні книжки письменника – «Земне тяжіння» (1964), збірка новел «Вино з троянд» (1965), «Поезії» (1966), «Лебеді материнства» (1981).

Уже перші поезії В. Симоненка, надруковані в газетах і журналах, засвідчили, що в літературу прийшов поет незвичайного хисту й високої громадянської свідомості.

Василь Андрійович звертався до різних жанрів та форм. Він – автор громадської й патріотичної лірики, гумористичних і сатиричних творів, прозових творів, казок для дітей, щоденникових записів.

В. Симоненко був люблячим батьком. Син Олесь згадував, як тато грався з дітьми, розповідав їм казки, читав вірші. Василь Андрійович навіть казку «Цар Плаксі́й та Лоскотон» написав за одну ніч, а наступного дня читав її синові як своєму першому «критикові». А потім робив так: ті рядки, що сині запам'ятав – друкував, а інші – доробляв. Може, саме тому цю казку В. Симоненка так люблять діти.

6. Словникова робота

– Діти, читаючи казку вдома, ви повинні були виписати маловживані слова. Пропоную прокоментувати значення незнайомих слів.

Орієнтовані відповіді

Аркан – довгий мотузок із зашморгом на кінці, за допомогою якого ловлять коней та інших тварин. А лукавий капітан

Підікрався змієм

*Й Лоскотонові **аркан***

Зашморгнув на шиї.

Нагайка – батіг, знаряддя фізичного покарання.

Хто сміявся - вони хапали

*І **нагайками** шмагали.*

Шпари – щілини. Довго скрізь його шукали,

*У всі **шпари** заглядали...*

Посіпака – той, хто служить принижуючись.

Був тоді у Плаксі́я

*Лютий **посіпака**.*

Свита – оточення, почет. Гей, зійшлися царенята

*І придворна **свита**...*

Батраки – наймані робітники з важкими умовами праці.

А вночі йшли до в'язниці

Батраки й робітники.

Чимчикуй – іди.

Після цього вже помалу

Чимчикуй куди попало...

7. Бесіда за змістом казки

Ви прекрасно справляєтеся із завданнями. Перевірмо, наскільки добре ви засвоїли зміст казки

- Наведіть цитату з твору, за яким маршрутом можна потрапити країну
- Чому країна мала таку назву?
- Хто нею керував?
- Назвіть усіх персонажів казки. Хто з них втілює добро, а хто – зло?
- Чому для царя було так важливо, щоб діти плакали невпинно?

Підтвердьте свою думку цитатою з тексту.

- У чому проявлялась жорстокість Плаксія? Наведіть цитату з твору.
- Як люди ставилися до Лоскотона? З чим це було пов'язано?
- Хто підтримував Плаксія? Чи були в нього шанси на перемогу?

Обґрунтуйте свою думку.

- Як Лоскотон потрапив за ґрати? Хто допоміг йому врятуватись?
- Чим завершується казка? Чого вона навчає, на вашу думку?

8. Теорія літератури

Читаючи художні твори, ви помічали, що одні з них написані мовою, схожою на ту, якою ми спілкуємося у сім'ї чи з друзями. Інші – чимось нагадують пісню. Отже, у першому випадку письменники використовують прозову мову. Прикладом її є казки, які ви вивчали раніше. На відміну від прозової, віршована мова є розміреною, має ритм і риму. Саме такою мовою написаний твір Василя Симоненка «Цар Плаксій та Лоскотон». У ньому останнє слово першого рядка співзвучне з останнім словом третього, а закінчення другого рядка – із закінченням четвертого: *Але в тому диво-царстві, Зневажаючи закон, Жив у мандрах і митарстві Добрий дядько Лоскотон.*

Така співзвучність, яка надає мові мелодійності, називається **римою**. Крім того, віршована мова має ритмічні паузи – короткі перерви під час читання, які у вірші зазвичай збігаються із закінченням рядка. Якщо наголос падає на останній склад у рядку, то це чоловіча рима, на передостанньому – жіноча.

Сл. Ще однією відмінністю віршованої мови є те, що її записують у стовпчик. Має **ритм** – поєднання в певній послідовності наголошених і ненаголошених складів.

Строфа – поєднання кількох віршованих рядків, об'єднаних однією думкою, інтонацією та способом римування.

І для прозової, і для віршованої мови властива образність, застосування різноманітних художніх засобів.

Визначте, який з уривків написаний прозовою, а який – віршованою мовою (уривки спроектовано на екран).

«Так минув рік. Надходили роковини того дня, коли він настав на царство. Звірі надумали святкувати врочисто той день і справити при тій нагоді великий концерт» (І. Франко. «Фарбований Лис»).

«Та поки гуло весілля, То п'яниці вартові Напились якогось зілля Та й послули у траві» (В. Симоненко. «Цар Плаксій та Лоскотон»),

Доберіть до слів, записаних на дошці, співзвучні і запишіть їх у зошит. Поставте наголоси і підкресліть рими.

Зразок. Діти – квіти

Сміх – переміг. Сонце – віконце. Сум – глум. Життя – відкриття.

V. Підсумки уроку

1. «Поділись враженнями»

- Які враження справив на вас В. Симоненко, як митець художнього слова?

- Як ви можете пояснити епіграф до уроку?

- Як пов'язаний зміст казки із реальним життям?

2. «Дізнався»

Заповніть у зошитах пропущену колонку «Дізнався». Зачитайте результат. Намалюйте знову смайлик. Чи змінився він?

VI. Оцінювання з коментарем

Ви плідно попрацювали. І такі оцінки (учитель коментує оцінки кожного учня)...

VII. Домашнє завдання з інструктажем

Опрацювати теоретичний матеріал з підручника, виписати визначення понять «віршована мова», «рима», «ритм», «строфа»; усно дати відповіді на запитання С. 95, 96, 99; написати цитатну характеристику образів Лоскотона та Плаксія.

* По групах придумати рекламу до твору.

Або

* Створити власну хмаринку слів цитати з казки «Цар Плаксій та Лоскотон».